HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מצוה לשפשף מסייע ליה לרבי אמי דאמר רבי אמי אסור לאדם שיצא בניצוצות שעל גבי רגליו מפני שנראה ככרות שפכה ומוציא לעז על בניו שהן ממזרים אמר רב פפא [א]צואה במקומה א] אסור לקרות ק"ש היכי דמי אי דנראית פשיטא אי דלא נראית (א)לא ניתנה תורה למלאכי השרת לא צריכא דיושב ונראית עומד ואינה נראית ומאי שנא מצואה על בשרו (ב)דאיתמר [ב]צואה על בשרו או שהיו ידיו בבית הכסא רב הונא אמר מותר לקרות ק"ש ורב חסדא אמר אסור לקרות ק"ש במקומה נפיש זוהמא שלא במקומה לא נפיש זוהמא ת"ר (ג)[ג]הלכה בסעודה אדם יוצא להשתין מים נוטל ידו אחת ונכנס דיבר עם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו ונכנס וכשהוא נוטל לא יטול מבחוץ ויכנס מפני חשד אלא נכנס ויושב במקומו ונוטל שתי ידיו ומחזיר הטפיח על האורחין א"ר חסדא לא אמרן אלא לשתות [ד]אבל לאכול נוטל מבחוץ ונכנס דמידע ידיע דאנינא דעתיה אמר רב נחמן בר יצחק ואנא אפילו לשתות נמי מידע ידעי דאנינא דעתאי:

מתני' [ה]אין אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול (ד)[ו]חמש טבילות ועשרה קדושין טובל כ"ג ומקדש בו ביום [ז]וכולן בקדש על בית הפרוה חוץ מזו בלבד פרסו סדין של בוץ בינו לבין העם (ה)(קידש ידיו ורגליו):

גמ' (ו)שאלו את בן זומא טבילה זו למה אמר להם ומה המשנה מקודש לקודש וממקום שענוש כרת למקום שענוש כרת טעון טבילה המשנה מחול לקודש וממקום שאין ענוש כרת למקום שענוש כרת אינו דין שטעון טבילה רבי יהודה אומר [ח]סרך טבילה היא זו כדי שיזכור טומאה ישנה שבידו ויפרוש במאי קא מיפלגי

באחולי

מצוה לשפשף. בידו ניצוצות של מי רגלים הניתזין על רגליו שלא יצא בהן חוץ ונראה ככרות שפכה שאין מי רגליו מקלחין אלא שותתין וכרות שפכה אינו מוליד ויאמרו על בניו שאינם שלו: **במקומה.** בנקב פי הטבעת אסור זה לקרות ק"ש: **ידיו בבית הכסא.** מחילה מפסקת ובית הכסא לפנים מהמחילה וזה הכניס ידיו דרך חור שבמחילה: **ורב חסדא אמר אסור.** משום כל עצמותי תאמרנה וגו' (תהלים לה) טעמא משום כל עצמותי אבל משום זוהמת הריח לא וקשיא לרב פפא מתרוייהו: **במקומה נפיש זוהמא.** שחמה היא שלא יצאה לאויר ולא נתפזר ריחה: **הלכה בסעודה.** כלומר הלכה זו אמרו בהלכות סעודה: **אדם.** שיצא מתוך הסעודה להשתין מים נוטל ידו אחת אותה ששיפשף בה ניצוצות: **והפליג.** שהה: **נוטל שתי ידיו.** דכיון שהפליג שעה אחת או שתים הסיח דעתו מסעודתו ולא נזהר לשמור ידיו והן עסקניות: **לא יטול מבחוץ.** שלא יאמרו עליו לא נטל: **ומחזיר הטפיח על האורחין.** ה"ג לה בתוספתא דברכות [פ"ד]. טפיח פך שיוצקין ממנו מים על הידים מחזירו על האורחים המסובין והשמש מחזירו עליהן ואומר יש בכם הצריך ליטול ואין זאת אלא להודיע שנטל זה ז) שהכניס את ידיו: **לא אמרן.** דלא יטול בחוץ אלא שאינו צריך עוד לאכול אלא לשתות הוא נכנס שהיו רגילין להאריך לשתות בשתיה אחר המזון ומיהו צריך ליטול שמא יתן פרוסה לתוך פיו: **מידע ידיע דאנינא דעתיה.** ולא חשדי ליה: **מתני' לעבודה.** לאו דוקא דאין אדם נכנס לעזרה עד שיטבול וטעמא מפרש בגמרא: **חמש טבילות וכו'.** יליף לה בגמרא ח): **על בית הפרוה.** על גג לשכת בית הפרוה: **חוץ מזו.** הראשונה שאינה באה חובה ליום הכפורים דהא כל יומא נמי איתא אבל טבילות הבאות חובה ליוה"כ כתיב בהן במקום קדוש בעניינא דאחרי מות ט): **גמ' טבילה זו.** של כל שחרית למה לטהור: **ומה המשנה מקודש וכו'.** כהן גדול בחמש עבודות ביוה"כ המשתנות מחוץ לפנים ומפנים לחוץ ששני המקומות קדש ועל שניהן ענוש כרת הנכנס בטומאה: **טעון טבילה.** בין עבודה לעבודה כדיליף בפרקין (דף לב.) וזה הבא מביתו לעזרה שהוא מחול אל הקדש וכו': **סרך טבילה היא זו.** אין כאן חובה מן התורה אלא לסרך ולתפוש בשם טבילה כדי לעלות על לב שאין טבילה אלא לטמאין ולתת ללבו אם יש טומאה עליו ויזכור טומאה ישנה שיש עליו ושכחה ויפרוש מלבא לעזרה היום עד שיעריב שמשו אחר הטבילה ולא יעבוד היום:

באחולי

מצוה לשפשף. תימה אמאי צריך לשפשף והא מסתמא קיימא לן י) כרבנן דר"א דאסור לאחוז באמה ואמרו ליה רבנן והלא ניצוצות ניתזין על רגליו וכו' אלמא דכשאוחז באמה אין ניצוצות ניתזין על רגליו וי"ל אעפ"כ אי אפשר שלא יהו מעט ניתזין על רגליו דזימנין מישתלי ולאו אדעתיה לאחוז באמה עד לבסוף אי נמי דרבנן מודו לבסוף לדברי ר"א תדע דבפ' כל היד (נדה דף יג.) פריך אשמואל דאמר ליה לרב יהודה שיננא אחוז באמה והתניא ר"א אומר כל האוחז וכו' וכן בפרק כירה (שבת דף מא.) ואי רבנן פליגי מאי פריך מיהו יש לדחות זה דאפילו רבנן לא שרו אלא שלא יוציא לעז על בניו הא לאו הכי לא והיא דכירה לאו משום הכי הוה והא דרב יהודה אאיגרא הוה קאי ומשתין למטה וליכא למימר משום ניצוצות אלא משום לכלוך הכותל ומשום האי מילתא לא הוו שרו רבנן מיהו יש להביא ראיה מדאמרינן פרק כיצד מברכין (ברכות דף מ.) אין מי רגלים כלים אלא בישיבה ובעפר תיחוח אפילו בעמידה וכו' אבל אוחז באמה לא קאמר דאע"ג דמסתמא כמו כן כלים ואמרינן נמי בפרק כל היד (נדה דף טז:) ג' שנאתי וכו' וחשיב אוחז באמה ומשתין ולא הוזכר שם ר"א אלא ש"מ דחזרו רבנן והודו לר"א ואע"ג דלא אשכחן בהדיא לא במשנה ולא בברייתא שחזרו יש לומר כן וה"נ אשכחן בפרק כל היד (שם דף יג:) אמילתא אחריתי דקאמר ר' טרפון תקצץ ידו על טיבורו פי' על שנגע באמתו אמרו לו ישב לו קוץ לא יטלנו משמע דרבנן שרו אפילו בלא קוץ אלא דהוו מקשי ליה אודי לן מיהת בישב לו קוץ ובמתני' דהתם באנשים תיקצץ ומסתמא אתיא נמי כרבנן דאין סברא לאוקומיה כר"ט אלמא דחזרו בהן אע"ג דלא אשכחן לה בהדיא וא"ת וכיון דמצוה לשפשף ויש תקנה לשפשף מאי קא פרכי ליה רבנן לר"א אין לו מקום גבוה ואין לו עפר תיחוח מאי אמר להם מוטב יוציא לעז על בניו שהן ממזרים ואל יראה רשע שעה אחת לפני המקום ואמאי לא אמר להו מצוה לשפשף וי"ל אם לא יאחוז באמה כלל אז יהיה רוב ניצוצות ניתזים על רגליו ואפילו אם משפשף יהא ניכר ויוציא לעז על בניו וגם יש לו טורח לשפשפן הכל ומניח כ): **אין אדם נכנס לעבודה אפילו טהור עד שהוא טובל.** לאו דוקא לעבודה אלא אפילו לשחיטה דלאו עבודה היא מוכח לקמן דבעי טבילה ואפילו בלאו עבודה רק שנכנס לעזרה וכן מוכיח בירושלמי דקאמר לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה וכן מוכח לקמן כמו שאפרש בסמוך:

ומה המשנה בין קדש לקדש כו'. תימה לי איכא למפרך מה להתם שכן רוצה לעבוד עבודה אבל טהור הנכנס שלא לעבודה מניין וי"ל דודאי הק"ו אינו אלא בטהור הנכנס כדי לעבוד אלא דמדרבנן גזרו אפילו בנכנס שלא לעבוד גזירה שמא יעבוד וא"ת אכתי ליפרך מה ליום הכפורים כשהוא משנה מקודש לקודש שכן טובל במקום קדוש די"ל דבשאר ימות השנה נמי יטבול במקום קדוש מהאי דינא אבל קשה אם כן כי קאמר בסמוך במאי קא מיפלגי לימא דבהא פליגי דלבן זומא טביל במקום קדוש ולר' יהודה לא ועוד דאכתי איכא למפרך מה ליום הכפורים שהוא חמור שלא הוכשרה עבודת יום בכהן הדיוט אלא בכהן גדול או ליפרך שכן מרובה כפרתו של היום כדפריך בפ"ק דשבועות (דף ט.) אלא נ"ל דבן זומא לא מחשיב להו פירכות דאדרבה אלימי אלים לק"ו ע"י כך ונכניס אותן חומרי בק"ו ונימא הכי ומה המשנה מקודש לקודש אע"פ שטבל כבר טבילה חשובה במקום קדוש ואע"פ שהוא כהן גדול דקדוש טפי ואע"פ שהוטלה עליו כל עבודת היום וזריז וזהיר טפי מתוך כך ומחמת שכפרת היום מרובה אפ"ה צריך טבילה המשנה מחול לקודש לא כ"ש והאי דלא טביל במקום קדוש סברא הוא כיון דאכתי לא נתקדש בבגדי קודש שיטבול בחול:

רבי

לא אמרן אלא לשתות. פירש ריב"א דאנוטל ידו אחת קאי, צריך ליטול בפנים פן יחשדוהו שלא נטל אבל לאכול נוטל מבחוץ [illegible] נטל [ד]אנינא דעתיה ליתן פרוסה בתוך פיו אם לא נטל, אמר רב נחמן אנא אפילו לשתות מידע ידעי אנינא [illegible] תה בלא נטילה לאחר שיפשוף מי רגלים. אבל מתוך פירוש הקונטרס משמע דקאי אהפליג נוטל שתי ידיו [illegible] א יתן פרוסה לתוך פיו, אבל משום שתיה לא דהנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח, על כן נראה כפירוש [illegible] שמעינן דכל אדם שהשתין מים ושפשף בידו צריך ליטול מיד אותו יד ששיפשף, והיכא דהפליג שעה אחת או [illegible] ם צריך ליטול שתי ידיו ואע"פ שלא שהה כל כך שיצטרך שיחזור ברכה למפרע [כד]אמרינן בערבי פסחים [קב, [illegible] לשתות יש לחוש שמא יתן פרוסה לתוך פיו לפירוש הקונטרס דהכא. מתני'. **אין אדם נכנס לעזרה כו'.** [illegible] ה לאו דוקא. מיהו בכל הספרים שלנו וגם בפר"ח גרס אין אדם נכנס לעזרה לעבודה, ואמאי נקטיה. והכי [illegible] מפיק ליה בן זומא אלא מקל וחומר דכהן גדול ביום הכפורים שמשנה מבגדי קדש לבגדי קדש כו', דהיינו [illegible] ' יהודה לא פליג עליה, דליכא בינייהו אלא לענין למיקם בעשה, אבל (מאי) [אין] הכי נמי בעי לצורך עבודה. [illegible] מרינן בגמרא ומי אית ליה לר' יהודה הך סברא והתניא מצורע עומד וטובל בשער ניקנור ר' יהודה אומר [illegible] טבל כו', ומצורע ודאי לא עביד עבודה. י"ל דהכנסת ידיו לבהונות [היינו] לצורך עבודה. אבל קשה לרבינו

ואומר רבינו דכל אדם דמחייב רבי יהודה לטבול מיירי שיש שם כעין עבודה דהכנסת ידים לבהונות כגון נכנסין לסמוך או לקריאה והנחה דביכורים, וביאה במקצת (רביעי) [דבעי] (ו)פשיטא לן דמשכחת לה בכ[illegible] לשחוט. והא דאמר בירושלמי [פ"ג ה"ג] לא סוף דבר לעבודה, הכי פירושו, לא סוף דבר לעבודה גמור[illegible] בהונות וסמיכה צריך. ומה המשנה מקדש לקדש כו'. פירש בקונטרס היינו ממקום קדוש למקום קדוש. [illegible] בתר הכי ממקום שענוש כרת למקום [כו'] ותרי זימני למה לי, ועוד לישנא דמקדש לקדש לא משמע הכי די[illegible] לקדש. על כן נראה לרבינו דמקדש לקדש היינו שמשנה מבגדי קדש לבגדי קדש דהיינו מבגדי זהב לבגדי לב[illegible] אמר להם קל וחומר ומה המשנה כו'. תימה לריב"א (דמפרש) לבן זומא דמפיק ליה מק"ו ליבעי ש[illegible] ואחריה כמו כהן גדול ביוה"כ. ג"י. ושמא אין זה אלא גילוי מילתא בעלמא. מיהו לפי' הקונטרס דגרס [illegible] קדש קאי ניחא דלא היו הקידושין אלא לצורך פשיטה ולבישה. ומיהו למה שפירש לקמן דבן זומא לא אצטריך [illegible] בכהן שלובש בגדי קדש, וכל אדם לא איצטריך אלא מדרבנן, אתי שפיר מה שלא צריך שני קידושין אך מכל [illegible] קידושין אפילו כ"ג שלובש בגדי קדש, אם לא נאמר שנלמד שאר אדם מכהן גדול וכהן שלובש בגדי קדש נ[illegible] לענין שלא יצטרך שני קידושין.

מסורת הש"ס

א) [ברכות כה: קידושין נד. מעילה יד:], ב) ברכות כה. ג) [תוספ' ברכות פ"ד], ד) [לעיל יט. לקמן לג. עא. זבחים יט:], ה) ס"א ל"ג, ו) [תוספ' פ"א הי"ד], ז) ל"ל שנכנס, ח) [לקמן לב.], ט) [ויקרא טז], י) [נדה יג.], כ) [ע"ע תוס' נדה יג. ד"ה אוחז וד"ה והלא].

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אמר ר"פ צואה במקומה. נ"ב משום דקתני מתני' כל המסיך רגליו טעון טבילה דטעמא שמא נשארה צואה על בשרו לכך אמר ר"פ דאפי' הכא דעיקר מקומו שייך בפרק מי שמתו ש"י:

מוסף רש"י

ידיו בבית הכסא. מחילה יש בינו לבין בית הכסא ופשט ידיו לפנים מן המחילה (ברכות כה.). **ועשרה קדושין.** ידיו ורגליו מן הכיור (לעיל לב.). **בו ביום.** הכפורים, ולקמן (לב.) יליף להו מקראי (שם). **על בית הפרוה.** שהיתה בנויה בראש לשכת בית הפרוה (שם). **חוץ מזו.** טבילה ראשונה שאינה באה בשביל יוה"כ, שאף כל ימות השנה שאין אדם נכנס לעזרה אפילו טהור עד שיטבול, אבל טבילות הבאות מחמת יוה"כ בעינן מקום קדוש (שם).

תום' ישנים

מצוה לשפשף. אומר ר"ת כי מכאן יש ללמוד שהנכנס להשתין מים צריך ליטול ידיו אם לא שיפשף, ואם שיפשף מיהא נראה דאין צריך לברך על נטילת ידים, מידי דהוה אנוגע ידיו במקום המטונפות או היו רגליו מלוכלכות בטיט או באפר. ואפילו בזה לא היה רבינו מאיר רגיל לברך, [ו]הר"ר אלחנן היה מטיל מים ומשפשף, משמע אפילו ליכא כל ניצוצות דלא פלוג, ולא בעינן קידוש [נטילה]. אך י"ל דה"מ נהי דבעי קידוש ידים היכא דלא פלוג רבנן, ותפלה מלינו שהצריכו בכל ענין, והילכך לא צריך. ומיהו היכא דשיפשף ודאי צריך כדאמרינן בסמוך גבי סעודה אדם יוצא להשתין מים נוטל ידו אחת ונכנס, והוא הדין לתפלה ולדברי תורה. אבל אין צריך לברך כמו בכאן דבפירוש מסקינן שתי. **צואה על בשרו כו'.** [בבגדיו] מיירי, דאי מקום מגולה אפילו על הקרקע צריך להרחיק ד' אמות.

עין משפט נר מצוה

ז א ב מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה יא [טוש"ע א"ח סי' עו סעיף ב ורב אלפס ברכות פ"ג דף יח:]:

ח ג ד מיי' פ"ז מהלכות ברכות הל' מ' [טוש"ע א"ח סי' קסה סעיף א ורב אלפס סוף פ"ח דברכות דף מו:]:

ט ה מיי' פ"ה מהלכות ביאת מקדש הלכה ד:

י ו מיי' פ"ב מהל' עבודת יוה"כ הלכה ב:

יא ז ח שם הלכה ג:

רבינו חננאל

ואוקימנא המטיל מים צריך קידוש ידים משום דמצוה לשפשף הניצוצות הניתזין על רגליו כששותתין. ורגליו משום הניצוצות עצמן. ואיסורא נמי איכא מפני שנראה כאילו מי רגלים אינן יוצאין בקילוח אלא בשתיתה ככרות שפכה, לפיכך ניתזות הניצוצות על רגליו, ומי שהוא כרות אינו מוליד, ונמצא מוציא לעז על בניו שהן ממזרין. אמר רב פפא צואה במקומה. כלומר [במקום] הטנופת בחורו של אדם שיוצאה ממנו, אפילו אם אינה נראית אלא כשיושב לעשות צרכיו, אסור לקרות קרית שמע כנגדה משום דנפיש זוהמא ולא דמיא לצואה על בשרו. ת"ר הלכה בסעודה אדם יוצא להשתין נוטל ידו אחת ונכנס. דיבר עם חבירו והפליג נוטל שתי ידיו ונכנס. הני מילי לסעודת אכילה(א), אבל לשתייה נכנס ויושב במקומו ואחר כך נוטל ידיו. [מתני'] אין אדם נכנס לעבודה אפילו הוא טהור עד שטובל כו'. שאלו לבן זומא כיון שהוא טהור טבילה זו למה. אמר להם ומה כהן גדול ביום הכפורים שטבל ועשה תמיד של שחר, כשיבא לעשות עבודת היום, הוא טובל עוד טבילה אחרת מפני שצריך טבילה. [ה]נכנס לעבודה מתחילה אינו דין שצריך טבילה]. ר' יהודה אומר סרך טבילה זו. כלומר, מנהג החמירו עליו כדי שישים בלבו ואולי יזכור שיש בידו טומאה ויפרוש.

א) ר"ל דה"מ דיכול ליטול מבחוץ לסעודת אכילה. ב) נראה דצ"ל.

תום' ישנים (המשך)

מדאמר לקמן דאיבעיא ליה מהו שיצא כהן מרובה לשחוט כו' תיבעי לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא דלא עביד עבודה פי' והיינו רבנן דר' יהודה דאמרי שאם מצורעין טובלין משום דאיירי בטומאה אבל שאר אדם לא, מכלל דר' יהודה מצריך לטבול שאר אדם אפילו אין שם עבודה.